

مروری بر سیاست تجاری شورای همکاری خلیج فارس در قیاس با سیاست تجاری ایران

مسعود کمالی اردکانی

(فوق لیسانس مدیریت بازرگانی، دفتر نمایندگی نام‌الاکسبار تجاری وزارت بازرگانی)

محمدرضا عابدین مقانکی

(فوق لیسانس اقتصاد، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی)

۲. امارات متحده عربی

امارات متحده عربی یکی از کشورهای نفت خیز حاشیه خلیج فارس است که نفت ۹۰ درصد درآمد دولت، ۵۰ درصد صادرات و حدود ۳۴ درصد تولید ناخالص داخلی این کشور را در سال ۲۰۰۰ تشکیل داده است. به دلیل پایان پذیر بودن ذخایر نفتی، این کشور از دیرباز به دنبال تنوع بخشی اقتصاد خود بوده و موفق شده سهم بخش غیر نفتی در سال ۲۰۰۰ را به حدود ۷۰ درصد تولید ناخالص داخلی برساند. بخش‌های مهم غیرنفتی و در حال توسعه این کشور شامل جهانگردی، صنعت مسافرت هوایی و خدمات حمل و نقل است.

از ابتدای سال ۱۹۹۹ استخدام کارمندان اماراتی در بخش خدمات بانکداری به منظور اشتغال زایی، چهار درصد در سال افزایش یافته است؛

برای مثال، در سال ۲۰۰۹ حدود ۴۰ درصد کارکنان بانک‌ها محلی خواهند بود. بخش ماهیگیری و صید مروارید به طور سنتی بخش مهمی از اقتصاد این کشور را تشکیل می‌دهد. بخش نفت و گاز نیز یکی از بخش‌های مهم اقتصادی این کشور است.

۱.۲. چارچوب سیاست تجاری تعارف‌ای

این کشور کلیه خطوط تعارف‌ای خود را تثبیت کرده است.

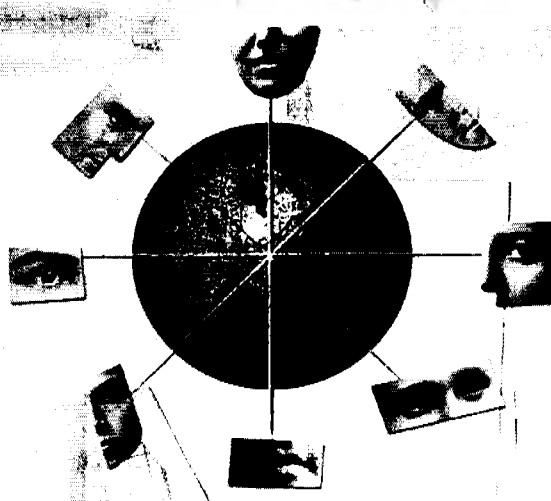
در این مقاله، تصویری از سیاست تجاری و تعارف‌ای کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس و امکانات تجاری موجود در این کشورها، ترسیم شده است.

۱. مقدمه

بررسی سیاست‌های تجاری تعارف‌ای کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس با هدف شناخت وضع قوانین و مقررات بازرگانی این کشورها و چگونگی اعمال سیاست‌های تجاری صورت می‌پذیرد. با عنایت به قوانین سازمان جهانی تجارت، حذف موانع غیرتعرفه‌ای در کنار موانع تعرفه‌ای و در نتیجه توسعه روابط دوجانبه و تشکیل اتحادیه‌های منطقه‌ای اهمیت زیادی دارد و اغلب کشورهای جهان (حتی کشورهایی مانند ایران که هنوز به

عضویت این سازمان درنیا آمده‌اند) در جهت کاهش و حذف موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای خود گام‌های بلندی برداشته‌اند.

ساختار مطالب بر اساس اطلاعات کشوری تنظیم شده و در هر قسمت پس از بررسی چارچوب سیاست تجاری در سطح کلان، سیاست‌های مزبور در سطح بخشی مورد توجه قرار گرفته و در نهایت وضع عضویت این کشورها در موافقتنامه‌های دوجانبه و منطقه‌ای مورد بررسی قرار گرفته است.

میانگین ساده تعرفه‌ها در زمان الحاق به سازمان جهانی تجارت ۳۲ درصد بوده و بالاترین میزان تعرفه نیز ۲۰۰ درصد است. حدود ۷۵ درصد واردات موز معاف از عوارض وارداتی است. تعرفه‌های مشترک خارجی اعضای شورای همکاری خلیج فارس، از جمله امارات، پنج درصد است. این کشور از آنجا که اقتصادش بیشتر وابسته به تجارت است، سعی در کاهش بیشتر تعرفه‌ها دارد (جدول ۱).

امارات در سال ۱۹۹۶ عضو سازمان جهانی تجارت شد؛ "موافقتنامه حمایت از حقوق مالکیت فکری" را پذیرفته و "کنوانسیون پاریس برای حمایت از حقوق مالکیت صنعتی" را نیز امضا کرده است؛ در سال ۱۹۹۲ نیز سه قانون در مورد حق نسخه‌برداری، مارک تجاری و حق الاختراع را تصویب کرد.

اعضای شورای همکاری خلیج فارس (از جمله امارات) طی آخرین اجلاس خود در مسقط تصمیم گرفتند از اول ژانویه ۲۰۰۳ اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس را بین خود تشکیل دهند. بدین ترتیب تعرفه‌های مشترک خارجی (برای اعضای خارج شورا) به دو گروه طبقه‌بندی شدند: گروه اول، شامل کالاهای معاف از عوارض و گروه دوم کالاهای با پنج درصد تعرفه گمرکی هستند. به جز این، دو نوع کالای دیگر وجود دارد. کالاهای ویژه (مشروبات الکلی، سیگار و خوک) - در برخی کشورهای عضو، مجاز و در برخی، ممنوع‌الورود است. که تعرفه‌های بالایی دارد (از پنج درصد بالاتر است)؛ واردات سیگار و سایر محصولات مشابه مجاز است اما حقوق گمرکی خاصی دارد. گروه دوم، کالاهای ممنوع است که ورود آن‌ها در کلیه کشورهای شورا ممنوع است.

موانع غیر تعرفه‌ای فرازاه تجارت با این کشور بیشتر به شکل محدودیت بر تالیس شعب خارجی، الزامات توزیع و حمایت‌کننده تجاری است، به طوریکه برای تجارت در خارج از مناطق تجارت آزاد این کشور، عمدتاً تاجر خارجی باید شریک محلی داشته باشد که این شریک حق انحصاری دارد. مناقصات دولتی نیز با نرم‌های معمول دنیا متفاوت است.

طبق قانون بازرگانی فدرال این کشور، کلیه شرکت‌های بازرگانی خارجی برای فروش کالاهای خود باید با یک شریک اماراتی همکاری کنند. طبق قوانین مربوط به مالکیت، تا ۱۰۰ درصد مالکیت شرکت‌های توزیع‌کننده کالاهای خارجی در این کشور باید اماراتی باشند. حداقل ۵۱ درصد سهام در سایر فعالیت‌های تجاری باید ملی باشد. در قوانین سرمایه‌گذاری این کشور رفتار ملی رعایت نمی‌شود؛ به طوریکه رفتاری که با سرمایه‌گذاران خارجی می‌شود مشابه رفتاری نیست که با سرمایه‌گذاران داخلی می‌شود. برای مثال، کشورهای غیر عضو شورا نمی‌توانند مالک زمین باشند.

امارات کلیه تعرفه‌های گمرکی خود را در بخش کشاورزی و غیر کشاورزی تثبیت کرده است. میانگین ساده تعرفه‌های این دو بخش به ترتیب ۲۵ و ۱۳ درصد و بالاترین سطح تعرفه در این دو بخش نیز به ترتیب ۲۰۰ و ۱۵ درصد است. همچنین امارات در قالب شورای مذکور، در سال ۱۹۸۹ با اتحادیه اروپا موافقتنامه همکاری امضا کرده و قرار است این موافقت‌نامه به یک قرارداد تجارت آزاد بین دو بلوک تبدیل شود. این کشور همچنین عضو اتحادیه عرب است.

۳. بحرین

دولت بحرین ایجاد رژیم تجاری آزاد و شفاف را از ملزومات رشد

اقتصادی و آبادانی کشور می‌داند. این کشور که از سال ۱۹۹۵ جزو اعضای اولیه سازمان جهانی تجارت شده، تلاش می‌کند قوانین و مقررات تجاری و سرمایه‌گذاری خود را مطابق تعهدات داده شده در این سازمان اصلاح و بازنگری کند.

بحرین به‌رغم داشتن اقتصاد نسبتاً متنوع، به شدت به درآمد نفت و گاز وابسته است. در سال ۱۹۹۸ نفت و گاز ۱۴ درصد تولید ناخالص داخلی این کشور را تشکیل داده است. اهمیت این بخش در حال کاهش است. با وجود این، دولت در تلاش است استخراج نفت را افزایش دهد و به موازات آن تنوع اقتصادی را زیاد کند. گاز طبیعی نیز عمدتاً برای صنایع داخلی و تزریق مجدد استفاده می‌شود. قیمت نفت و گاز در داخل کشور از طرف دولت کنترل می‌شود و زیرقیمت جهانی است.

بخش ساخت (صنعت) عمدتاً مبتنی بر محصولات انرژی - بر مثل آلومینیوم، صنایع فلزی و محصولات شیمیایی است. بزرگترین بخش صنعت این کشور را صنایع آلومینیومی با سهم پنج درصدی از تولید ناخالص داخلی و ۶۰ درصدی از صادرات کشور تشکیل می‌دهند. بخش عمده این صنعت در دست دولت بوده و شرکت‌های خصوصی سهم اندکی دارند. در تولید محصولات آلومینیومی از مواد اولیه و باز یافت شده استفاده می‌شود. از آنجا که این بخش از اهمیت راهبردی (استراتژیک) برخوردار است، دولت سعی در تنوع بخشی آن داشته و به دنبال سیاست‌های تشویق سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های پایین‌دستی مرتبط با صنایع انرژی - بر فعلی بحرین و جذب کمک‌های فنی، دانش فنی و سرمایه‌های خارجی است.

بخش خدمات مهمترین بخش اقتصاد بحرین - با ۷۷ درصد تولید ناخالص داخلی و ۵۰ درصد اشتغال‌زایی در سال ۲۰۰۰ است. مهمترین فعالیت‌های خدماتی این کشور شامل خدمات مالی، خدمات دولتی، خدمات مسکن، تجارت و حمل‌ونقل و ارتباطات است. به موازات توسعه بخش صنعت، توسعه بخش خدمات نیز سهم مهمی از راهبرد تنوع بخشی اقتصاد بحرین دارد. بخش خدمات مالی به خصوص بانکداری فلات قاره در حال توسعه بوده و آزادسازی در سایر بخش‌های خدماتی نظیر مخابرات، حمل‌ونقل هوایی و دریایی و جهانگردی و گردشگری در حال انجام است.

۱.۳. چارچوب سیاست تجاری تعرفه‌ای

اگرچه این کشور سیاست‌های تعرفه‌ای خود را در دهه ۹۰ چندان تغییر نداده، اما به تازگی تعرفه‌هایش را در چارچوب توافقات و تعهداتش در قالب "شورای همکاری خلیج فارس" که از سال ۲۰۰۳ به یک اتحادیه گمرکی تبدیل شده، کاهش داده است. از اول ژانویه ۲۰۰۰ عوارض گمرکی کالاهای اساسی و میوه‌ها که بیشتر ۵ و ۷ درصدی بود، برچیده شدند. متوسط میزان‌های تعرفه تثبیت شده (بحرین که از سال ۲۰۰۳ اعمال می‌شوند) ۵ درصد است. تعرفه‌ها برای برخی دخانیات و مشروبات الکلی به ترتیب در حد ۱۲۵ و ۱۰۰ درصد و برای سایر کالاها عمدتاً بین صفر تا ۲۰ درصد است (جدول ۱).

واردات یازده خط تعرفه‌ای شامل خوک زنده، دانه‌های روغنی، دانه‌های خشک‌شده و مروارید پرورده ممنوع است. حمایت تعرفه‌ای بالای ۲۰ درصد برای محصولات تحت پوشش برنامه حمایت و پشتیبانی از صنایع داخلی اعمال می‌شود. این طرح به صنایعی تعلق می‌گیرد که حداقل الزام

محتوای داخلی^(۱) را رعایت کرده باشند. صنایع مورد نظر در این طرح تحت قانون محصولات پزشکی، محصولات آلومینیومی و روغن های خوراکی است. در نتیجه مذاکرات دور آرو گوئه، ۷۷ درصد تعرفه های بحرین تثبیت شده اند که متوسط میزان آن ها ۳۵ درصد است (به استثنای مشروبات الکلی و دخانیات). اگر چه اکثر تعرفه های اعمال شده زیر میزان تثبیت شده قرار دارند، اما در مورد ۱۸ خط تعرفه ای مرتبط با مشروبات الکلی، دخانیات و روغن های خوراکی این میزان ها بالاتر از میزان تثبیت شده هستند. موانع غیر تعرفه ای بحرین عمدتاً به شکل محدودیت بر واردات و صادرات و وجود الزام کسب مجوز برای تعداد محدودی از کالاهاست.

مهمترین مشکل قوانین تجاری بحرین در این خصوص عبارت است از وجود تفاوت بین قوانین موجود و آنچه در عمل پیاده می شود. این امر، در عمل باعث مخدوش شدن شفافیت و قابلیت پیش بینی بازرگانان شده و رویه های اداری را نیز با مشکل مواجه کرده است. از دیگر ویژگی های ساختار تجاری بحرین، بزرگی بیش از حد بخش دولتی این کشور است. صنایع پتروشیمی، آلومینیوم و مخابرات در دست دولت قرار دارد. با وجود این، دولت بحرین، در دهه ۱۹۹۰ تلاش هایی برای کاهش تصدی گری و سپردن امور به بخش خصوصی (به ویژه در صنایع خدماتی) داشته است؛ در این راستا سرمایه های خارجی را نیز در این بخش ها جذب کرده است. علاوه بر آن، بحرین یک سری تشویق های سرمایه گذاری را مثل پرداخت یارانه مستقیم به برق، آب، اجاره، خدمات عام المنفعه و غیره - به ویژه برای بخش صنعت - لحاظ کرده است.

همچنین، این کشور به دلیل عضویت در اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس میزان تعرفه دخانیات خود را به حداقل میزان ۱۰۰ درصد در سال ۱۹۹۸ افزایش داده و کلیه تعرفه های کالاهای اساسی و میوه ها را از سال ۲۰۰۰ حذف کرده است. واردات از کشورهای عضو این موافقت نامه از پرداخت عوارض گمرکی معاف است. همچنین در چارچوب این موافقت نامه رفتار ترجیحی برای کالاهای تولیدی در سایر کشورهای عضو، تحت قواعد مبدأ ترجیحی "شورای همکاری خلیج فارس" ممکن است.

این کشور ۱۰۰ درصد تعرفه محصولات کشاورزی و ۷۰ درصد تعرفه محصولات غیر کشاورزی خود را تا سال ۲۰۰۱ تثبیت کرده است. میانگین تعرفه های ساده بخش کشاورزی و غیر کشاورزی این کشور به ترتیب ۹ و ۷/۶ درصد است. بالاترین سطح تعرفه های این دو بخش به ترتیب ۱۲۵ و ۵۰ درصد است؛ بیش از ۷ درصد تعرفه های کشاورزی این کشور معاف از مالیات است.

این کشور علاوه بر عضویت در سازمان جهانی تجارت، در موافقت نامه منطقه ای شورای همکاری خلیج فارس عضویت دارد. در چارچوب این موافقت نامه، کشورهای عضو علاوه بر آنکه از پرداخت عوارض گمرکی معاف هستند، از امکان دسترسی ترجیحی برای سرمایه گذاری در بحرین نیز برخوردارند و در مقایسه با شهروندان سایر کشورها (۴۹ درصد) می توانند در بخش های خاصی مالکیت ۱۰۰ درصدی داشته باشند.

کشورهای عضو "شورای همکاری خلیج فارس" با ۱۲ کشور دیگر عربی در سال ۱۹۹۷ "موافقت نامه منطقه بزرگتر تجارت آزاد عربی" را - که قرار است در سال ۲۰۰۸ اجرایی شود - منعقد کردند. طبق توافقات انجام شده،

تعرفه های گمرکی بین اعضا طی این سال ها، سالیانه ۱۰ درصد کاهش می یابد. از سال ۲۰۰۴، شورای همکاری خلیج فارس مشغول مذاکره با اتحادیه اروپا برای انعقاد یک موافقت نامه تجارت آزاد است. البته این کشور در سال ۱۹۹۸ موافقت نامه همکاری با اتحادیه اروپا امضاء کرده بود. همچنین دسترسی ترجیحی به بازارهای مشخصی از اروپا تحت نظام تعمیم یافته ترجیحات (GSP) را داراست.

۴. عربستان سعودی

عربستان سعودی در سال ۲۰۰۰ قانون جدید سرمایه گذاری را تصویب کرد که تاسیس شعب خارجی در داخل کشور را تسهیل می کند. مطابق این قانون، حداقل سطح سرمایه گذاری محصولات کشاورزی ۶/۶ میلیارد دلار، محصولات صنعتی ۱/۳ میلیارد دلار و محصولات غیر کشاورزی ۵۲۳ میلیون دلار است.

بخش انرژی جزء بخشهای اصلی اقتصاد و موتور رشد این کشور محسوب می شود. در سال ۲۰۰۰ درآمد بخش نفت ۳۵ تا ۴۰ درصد تولید ناخالص داخلی و بیش از ۷۵ درصد درآمد بودجه بوده است. بخش های خدماتی و صنعتی نیز بیشتر وابسته به صنعت نفت و پتروشیمی هستند. از سال ۲۰۰۱ خصوصی سازی نیز در کشور سرعت گرفته به طوری که دولت به بخش خصوصی اجازه سرمایه گذاری خارجی در بخش مخابرات داده است. کارشناسان معتقدند بیش از ۱۰ میلیارد دلار سرمایه گذاری در این بخش برای پاسخگویی به نیاز مصرف کننده وجود دارد. شرکت مخابرات عربستان سعودی در حال حاضر انحصاری است.

۱.۴. چارچوب سیاست تجاری تعرفه ای

سیاست تجاری عربستان به سمت ایجاد یک اقتصاد بازار آزاد حرکت می کند. از سال ۱۹۷۰ عربستان یک سری برنامه های پنج ساله توسعه متمرکز بر توسعه زیر ساخت های صنعتی را پایه ریزی کرده است. دولت عربستان با تکیه بر این برنامه ها تأکید دارد که برنامه های توسعه ای کشور متکی به دخالت بخش خصوصی باشد و به منظور خروج از اقتصاد تک محصولی نفت به دنبال تنوع بخشی اقتصاد خود است (جدول ۱).

این کشور از سال ۱۹۹۳ عضویت در سازمان جهانی تجارت را درخواست کرد و سرانجام در سال ۲۰۰۵ و پس از تنظیم رژیم تجاری خود مطابق با استانداردهای این سازمان، به عضویت رسمی آن درآمد. این کشور ۷۰۵۵ خط تعرفه دارد و بالاترین میزان تعرفه آن ۲۰ درصد است. سیاست تعرفه ای این کشور سیاست اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس است؛ در ضمن، عضو سازمان جهانی مالکیت فکری است و از حقوق مالکیت فکری نیز حمایت می کند.

از مجموع ۷۰۵۵ خط تعرفه عربستان، ۱۱۶۷ خط تعرفه مربوط به بخش کشاورزی و ۵۸۸۸ خط تعرفه مربوط به بخش غیر کشاورزی است. میانگین ساده تعرفه های این دو بخش در سال ۲۰۰۰ به ترتیب ۱۱/۳ و ۱۲ درصد و بالاترین میزان تعرفه نیز در این دو بخش ۲۰ درصد بوده است. بیش از پنج درصد خطوط تعرفه ای بخش کشاورزی و دو درصد خطوط تعرفه ای محصولات غیر کشاورزی معاف از مالیات است.

عربستان سعودی یکی از اعضای اصلی شورای همکاری خلیج فارس

به‌شمار می‌رود و سیاست‌های تعرفه‌ای آن نیز از سیاست‌های اتحادیه گمرکی این شورا تبعیت می‌کند. این کشور، همچنین یکی از اعضای قدرتمند اتحادیه عرب است که اعضای آن قصد ایجاد منطقه بزرگتر تجارت آزاد عربی را دارند. هدف اعضا، رفع موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای و گسترش تجارت درون منطقه‌ای است.

۱۵. عمان

دولت عمان به عنوان یکی از کشورهای نفت خیز، در ششمین برنامه توسعه خود (۲۰۰۶-۲۰۱۱) تلاش کرده تا با توجه به اهداف توسعه‌ای، اقدام به خصوصی سازی نموده و از تصدی دولت در برنامه‌ها و اهداف اقتصادی مبتنی بر توسعه خود بکاهد و اقتصاد کشورش را از اتکاء خالص به درآمدهای نفت نجات داده و اقتصاد خود را متنوع کند. در این راستا بیشتر بر فروش گاز طبیعی، صنایع سبک و توریسم تاکید خواهد شد و بر آموزش نیروی کار ماهر و کارآزموده برای اشتغال در بخش خصوصی تاکید می‌کند. موانع جدی فراروی تجارت خدمات وجود نداشته و قوانین مربوطه ساده‌سازی شده است. با وجود این، ورود شرکت‌های خارجی جدید در حوزه خدمات بانکداری، حسابداری و بیمه مجاز نیست (مگر خدماتی که دولت به طور خاص قرارداد داشته باشد). در عین حال، همکاری‌های مشترکی بین عمان و شرکت‌های خارجی در زمینه خدمات حرفه‌ای وجود دارد.

۱۵.۱. چارچوب سیاست تجاری تعرفه‌ای

عمان در سال ۲۰۰۰ به عضویت سازمان جهانی تجارت درآمد. از این رو، طی سال‌های گذشته، قوانین جدیدی در خصوص رعایت حقوق مالکیت فکری، ارزشگذاری گمرکی و الزامات این سازمان در خصوص دسترسی به بازارهای کالا و خدمات به تصویب رسانده است. این کشور برای واردات کالا از استانداردهای مختلفی استفاده می‌کند و در کل، استانداردهای شورای همکاری خلیج فارس را اعمال می‌کند.

عمان از حقوق مالکیت فکری حفاظت می‌کند و قانون جدید مارک تجاری را تصویب کرده است. با وجود این، از مارک‌های شناخته شده‌ای که در عمان به ثبت نرسیده باشند حمایت نمی‌کند. مطابق قانون، درخواست حمایت از مارک تجاری مستلزم تأسیس یک شعبه محلی است.

کل خطوط تعرفه‌ای این کشور در سال ۲۰۰۱ حدود ۲۲۱۶ خط تعرفه بوده که پنج درصد آن معاف از عوارض است. میانگین ساده تعرفه‌های اعمال شده این کشور در سال ۲۰۰۱ حدود ۵/۷ درصد بوده و حداکثر تعرفه‌ها ۱۰۰ درصد است. در مجموع حدود ۱۸ درصد تعرفه‌ها بین صفر تا پنج درصد هستند (جدول ۱).

این کشور کلیه محدودیت‌های کمی بر واردات یا سایر اقدامات غیر تعرفه‌ای مثل صدور مجوز، سهمیه‌ها و محدودیت‌ها را مطابق مقررات سازمان جهانی تجارت حذف کرده و کلیه مقررات گمرکی خود را مطابق موافقت‌نامه ارزشگذاری گمرکی کرده است. به منظور حمایت از کالاهای تولید داخل عوارض گمرکی بالاتر بر کالاهای مشابه خارجی وضع می‌شود. از کالاهایی مثل لوله، سیمان، موز، فایبرگلاس و پی‌وی سی حمایت تعرفه‌ای می‌شود.

در جریان مذاکرات تعرفه‌ای، کلیه تعرفه‌های غیرکشاورزی عمان که حدود ۶۰۵۷ خط تعرفه است، تثبیت شده است. متوسط ساده تعرفه کالاهای

غیرکشاورزی این کشور پنج درصد است. کمی بیش از یک درصد تعرفه‌های این بخش معاف از مالیات است. سیاست‌های عمان در زمینه توسعه صنایع سبک، صید ماهی و بخش کشاورزی به گونه‌ای است که این بخش‌ها را در سطح بین‌المللی رقابت‌پذیر کرده است. سرمایه‌گذاران در این سه بخش، از معافیت کامل مالیاتی، تخفیف و وام‌های کم بهره و حتی حمایت تعرفه‌ای برخوردارند.

در بخش کشاورزی ۳۰ درصد تعرفه‌ها معاف از مالیات و حدود ۲۵ درصد تعرفه‌ها نیز بین صفر تا پنج درصد است. کلیه تعرفه‌های این بخش تثبیت شده و میانگین ساده تعرفه‌های این بخش ۱۰/۲ درصد است. حداقل میزان تعرفه‌های کشاورزی صفر و حداکثر ۱۰۰ درصد است.

عمان علاوه بر عضویت در شورای همکاری خلیج فارس و منطقه بزرگتر تجارت آزاد عربی با بسیاری از کشورهای عربی و غیرعربی موافقت‌نامه دو جانبه اقتصادی-تجاری مبتنی بر اصل دولت کامله الوداد دارد.

کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس متعاقب توافقات به عمل آمده در اجلاس مسقط (دسامبر ۲۰۰۱) توافق کردند که از اول ژانویه ۲۰۰۳ ضمن ایجاد یک اتحادیه گمرکی، نسبت به برقراری تعرفه مشترک خارجی به میزان پنج درصد در مقابل واردات از کشورهای خارج از اتحادیه اقدام کنند. کالاهایی که ۴۰ درصد ارزش افزوده آن‌ها دارای مبدأ کشورهای عضو باشند، در تجارت بین منطقه‌ای از هر نوع عوارض گمرکی معاف است. به طور کلی متعاقب شکل‌گیری اتحادیه گمرکی بین اعضا، این کشورها براساس اصل "یک نقطه ورودی" اقدام خواهند کرد؛ به این ترتیب تمامی تدابیر گمرکی درباره کالاهای وارداتی خارجی در یک نقطه اجرا خواهد شد و تعرفه گمرکی پنج درصدی فقط یکبار در نقطه ورود-درمورد کل اعضای اتحادیه- اخذ خواهد شد. بنابراین، ورود کالاهایی که عوارض گمرکی آن‌ها پرداخت شده، به هر یک از کشورهای عضو اتحادیه گمرکی آزاد خواهد بود.

۶- قطر

اقتصاد قطر نیز به عنوان یکی از کشورهای نفت خیز منطقه خلیج فارس مبتنی بر درآمد نفت است. در سال ۱۹۹۹ نفت ۷۰ درصد درآمد دولت و ۴۰ درصد تولید ناخالص داخلی آن را تشکیل داده است. مشکلات ناشی از یک اقتصاد نفتی، این کشور را نیز بر آن داشته تا سیاست خصوصی سازی را در پیش گیرد و از حجم تصدی‌گری دولت بکاهد. شرکت قطری Q-TEL، اولین شرکتی است که در سال ۱۹۹۸ از انحصار دولت خارج شد. سیاست‌های تعرفه‌ای این کشور از سیاست‌های تعرفه‌ای شورای همکاری خلیج فارس تبعیت می‌کند. قطر در سال ۲۰۰۲ حدود ۵۰۱۸ خط تعرفه داشته که میانگین ساده تعرفه‌های آن ۴/۲ درصد و بالاترین تعرفه ۷۰ درصد است. اکثر تعرفه‌های کالایی بین ۴ تا ۲۰ درصد است. تنباکو، فولاد و مشروبات الکلی به ترتیب ۲۰، ۳۰ و ۷۰ درصد تعرفه گمرکی دارند. انواع مواد خوراکی، روزنامه‌ها و کتب از عوارض گمرکی معاف هستند.

۱۶. سیاست‌های تجاری بخشی

بخش کشاورزی و غیر کشاورزی قطر به ترتیب ۶۷۶ و ۴۳۴۲ خط تعرفه دارد. این کشور ۱۰۰ درصد تعرفه محصولات کشاورزی و غیر کشاورزی خود را تا سال ۲۰۰۲ تثبیت کرده است. میانگین تعرفه‌های ساده

بخش کشاورزی و غیر کشاورزی این کشور به ترتیب ۴/۹ و ۴/۲ درصد است. بالاترین سطح تعرفه های این دو بخش به ترتیب ۷۰ و ۲۰ درصد است (جدول ۱).

کلیه زمین های کشاورزی تحت تملک دولت بوده و سیاست دولت نیز تشویق و توسعه این بخش است. با وجود این، بیشتر فعالین این بخش را خارجی ها تشکیل می دهند و قطری ها تمایلی به کشاورزی ندارند. سیاست قطر از سال ۱۹۷۰ تکیه بر توسعه صنایع غیر نفتی بوده است. در سال ۱۹۹۲ وزارت انرژی و صنعت برای صنعتی سازی کشور تاسیس شد و دولت تلاش دارد تا تاسیس شرکت های کوچک و متوسط را افزایش دهد.

به منظور ترویج و تشویق سرمایه گذاری خارجی، در سال ۱۹۹۲، قانون تشویق سرمایه گذاری در این کشور تصویب و به بخش خصوصی خارجی، اجازه سرمایه گذاری داده شد. خارجی ها حداکثر ۴۰ درصد مالکیت سرمایه را دارند و بقیه آن در دست افراد محلی است. البته، در سال ۲۰۰۰ قانون جدیدی تصویب شد که اجازه حضور شرکت های سرمایه گذاری خارجی تا بیش از ۵۰ درصد سرمایه را می دهد. در برخی بخش ها مثل آموزش، گردشگری و مراقبت های بهداشتی تا ۱۰۰ درصد امکان حضور سرمایه خارجی وجود دارد. در بخش خدمات مالی، قطر ۱۴ بانک تجاری دارد که از این بین ۵ بانک با در دست داشتن ۸۰ درصد دارائی این بخش در دست قطری ها است.

این کشور عضو شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه عرب بوده و در سال ۱۹۹۵ نیز به عضویت سازمان جهانی تجارت درآمد است.

۷. کویت

کویت یکی دیگر از کشورهای نفت خیز حاشیه خلیج فارس است و نفت حدود ۹۰ تا ۹۵ درصد درآمد صادرات کالایی و ۸۰ درصد بودجه این کشور را تشکیل می دهد. بخش مهم اقتصاد که در دست دولت و شرکت های دولتی است حاوی قوانین و مقررات پیچیده ای است به طوریکه امکان رقابت در برخی از بخش های اقتصادی وجود ندارد و نقش سرمایه گذاری خارجی به شدت کم رنگ است. سیاست های ملی بیشتر به نفع تجار و بازرگانان محلی و داخلی اقتصاد است؛ مالیات بر درآمد صرفاً بر شرکت های خارجی و در بالاترین میزان (حدود ۵۵ درصد) اعمال می شود، اگرچه قانون جدید سرمایه گذاری امکان معافیت از مالیات را داده است. سیاست های خرید دولتی، تولیدکنندگان داخلی را (تا حد امکان) در اولویت قرار می دهد و در مناقصات دولتی تا ۱۰ درصد برای شرکت های داخلی مزیت قیمتی وجود دارد.

بخش صنعت حدود ۱۲ تا ۴۱ درصد تولید ناخالص داخلی را در سال ۲۰۰۰ به خود اختصاص داد که البته عمدتاً منحصر به صنایع پایین دستی نفتی مثل پالایشگاه نفت و محصولات پتروشیمی

بوده است.

طبق قانون جدید سرمایه گذاری کویت، مصوب مارس ۲۰۰۱، امکان سرمایه گذاری خارجی معاف از مالیات تا ۱۰۰ درصد مالکیت خارجی نیز وجود دارد. سرمایه گذاری داخلی نیز با یارانه هایی که در زمینه در اختیار قرار دادن زمین و معافیت های مالیاتی داده می شود، تشویق می گردد. در کویت هیچ محدودیتی بر معاملات حساب سرمایه و جاری وجود ندارد و کلیه معاملات ارزی از طریق بانک یا صرافان مجاز انجام می شود.

در حوزه خدمات، بخش مخابرات یکی از بخش هایی است که تقریباً در اختیار بخش خصوصی است و به ویژه در حوزه تلفن های همراه کاملاً دسترسی به بازار وجود دارد. بخش خدمات خردفروشی کویت یکی از بخش های فعال خدماتی است و بیشتر توسط خارجی ها اداره می شود (با وجودی که فقط کویتی ها حق مالکیت فعالیت تجاری را دارند). بخش گردشگری به علت قوانین پیچیده صدور ویزا چندان رونق ندارد. البته نبود جاذبه های گردشگری و ممنوعیت فروش و مصرف مشروبات الکلی هم عامل بازدارنده دیگری است.

۱.۷. چارچوب سیاست تجاری تعرفه ای

از سال ۱۹۹۲ دولت کویت بر ارزش سیف محصولات مهم وارداتی چهار درصد تعرفه اعمال می کند. زمانی که واردات در رقابت با صنایع نوزاد قرار می گیرد تعرفه های حمایتی تا ۲۵ درصد افزایش می یابد. با تشکیل اتحادیه گمرکی این شورا از ابتدای سال ۲۰۰۳ میزان تعرفه های مشترک خارجی این کشور برای اغلب محصولات پنج درصد است. این کشور همچنین دارای قوانین محدودکننده استاندارد کالا است. کشور کویت ۵۰۱۸ خط تعرفه دارد که میانگین تعرفه ها ۳/۶ درصد است و حداکثر تعرفه های این کشور ۱۰۰ درصد است و حدود ۱۳ درصد تعرفه ها نیز معاف از مالیات هستند (جدول ۱).

به منظور تسهیل واردات، واردکنندگان برای هر کالا و محموله نیاز به اخذ مجوز ورود ندارند بلکه مجوزها به صورت سالانه صادر می شود؛ در نتیجه، شرکت وارد کننده باید در وزارت بازرگانی و صنعت اتاق بازرگانی کویت به ثبت تجاری برسد. کالاهای خاصی نظیر سلاح های گرم، مواد منفجره، دارو و حیوانات وحشی نیازمند مجوزهای خاص واردات هستند.

کویت در سال ۱۹۹۵ به عضویت سازمان جهانی تجارت درآمد و موافقتنامه حمایت از مالکیت فکری را پذیرفت. این کشور در سال ۱۹۹۹ قانون کپی رایت را تصویب کرد و در سال ۱۹۹۸ به سازمان جهانی مالکیت فکری پیوست، اما هنوز کنوانسیون برن و پاریس را نپذیرفته است. از مجموع ۵۰۱۸ خط تعرفه کویت، ۶۷۶ خط تعرفه مربوط به بخش کشاورزی و ۴۳۴۲ خط تعرفه مربوط به بخش غیرکشاورزی است. میانگین

جدول شماره ۱_ وضعیت تعرفه‌های مورد عمل کشورهای همکارای خلیج فارس

محصولات غیر کشاورزی				محصولات کشاورزی				کلیه محصولات				کشور	ردیف	
معاف از عوارض	حداکثر نرخ تعرفه	میانگین ساده تعرفه	کل خطوط تعرفه	معاف از عوارض	حداکثر نرخ تعرفه	میانگین ساده تعرفه	کل خطوط تعرفه	معاف از عوارض	حداکثر نرخ تعرفه	میانگین ساده تعرفه	کل خطوط تعرفه			سال
۲/۲	۵۰	۷/۶	۵۸۲۸	۷/۲	۱۲۵	۹	۱۱۵۲	۲/۱	۱۲۵	۷/۸	۶۹۸۰	۲۰۰۱	بحرین	۱
۱/۲	۱۰۰	۵	۶۰۵۷	۲۹/۸	۱۰۰	۱۰/۲	۱۱۵۹	۵	۱۰۰	۵/۷	۷۲۱۶	۲۰۰۱	عمان	۲
۲/۲	۲۰	۱۲	۵۸۸۸	۵/۷	۲۰	۱۱/۳	۱۱۶۷	۲/۷	۲۰	۱۲	۷۰۵۵	۲۰۰۲	عربستان	۳
۲/۲	۴	۳/۹	۴۳۴۲	۷۸/۶	۱۰۰	۵/۲	۶۷۶	۱۲/۵	۱۰۰	۳/۶	۵۰۱۸	۲۰۰۲	کویت	۴
۰	۲۰	۴/۱	۴۳۴۲	۰	۷۰	۴/۹	۶۷۶	۰	۷۰	۴/۲	۵۰۱۸	۲۰۰۲	قطر	۵
۱/۱	۱۵	۱۳/۱	-	۰	۲۰۰	۲۰/۴	-	۰	۵۵	۳/۷	-	۲۰۰۲	امارات	۶

* این آمار مربوط به میزان‌های ثبت شده تعرفه‌هاست.

منبع: گزارش تجارت جهانی، دبیرخانه سازمان تجارت جهانی، ژوئیه ۲۰۰۳

جدول (۲) - فراوانی ساده و تجمعی طبقات میزان‌های حقوق ورودی ایران و سهم آن‌ها در سال ۱۳۸۳

شماره	نرخ تعرفه	فراوانی و سهم میزان تعرفه		فراوانی تجمعی و سهم	
		تعداد ردیف‌های تعرفه	درصد از کل	تعداد ردیف‌های تعرفه	درصد از کل
۱	۴	۲۱۶۷	۳۳/۱	۲۱۶۷	۳۳/۱
۲	۵	۲	۰/۰۳	۲۱۶۹	۳۳/۲
۳	۱۰	۷۶۵	۱۱/۷	۲۹۳۴	۴۴/۹
۴	۱۵	۵۱۷	۷/۹	۳۴۵۱	۵۲/۸
۵	۲۰	۷۹۹	۱۲/۲	۴۲۵۰	۶۵
۶	۲۵	۳۱۷	۴/۸	۴۵۶۷	۶۹/۹
۷	۳۰	۴۷۱	۷/۲	۵۰۳۸	۷۷/۱
۸	۴۰	۳۴۶	۵/۳	۵۳۸۴	۸۲/۴
۹	۴۵	۱	۰/۰۱	۵۳۸۵	۸۲/۴
۱۰	۵۰	۸۳۵	۱۲/۷	۶۲۲۰	۹۵/۲
۱۱	۷۰	۱۸۳	۲/۸	۶۴۰۳	۹۸
۱۲	۱۰۰	۱۲۶	۱/۹	۶۵۲۹	۹۹/۹
۱۳	۱۴۰	۳	۰/۰۴	۶۵۳۲	۱۰۰
	کل	۶۵۳۲	۱۰۰	۶۵۳۲	۱۰۰

* توضیح اینکه در جدول فوق نرخهای حقوق ورودی مربوط به فصول ۸۷ و ۹۸ نظام هماهنگ که مربوط به واردات خودرو و قطعات آن می‌باشد و جمعاً شامل ۲۳۸ ردیف تعرفه‌ای و بیش از ۵۰ طبقه حقوق ورودی می‌شود لحاظ نشده است.
منبع: گمرک، مقررات صادرات و واردات و جداول ضمیمه آن در سال ۱۳۸۳، شرکت چاپ و نشر بازرگانی (۱۳۸۳).

تعرفه‌های این دو بخش در سال ۲۰۰۲ به ترتیب ۵/۲ و ۳/۹ درصد و بالاترین میزان تعرفه نیز در این دو بخش ۱۰۰ و ۴ درصد است. بیش از ۷۸ درصد تعرفه‌های بخش کشاورزی معاف از مالیات است. در حال حاضر، هیچگونه عوارض و حقوق گمرکی بر محصولات غذایی، کشاورزی و مواد مصرفی ضروری اعمال نمی‌شود. واردات برخی از تجهیزات و اکثر قطعات یدکی و کلیه مواد اولیه از عوارض گمرکی معاف هستند. شرکت‌های نفتی برای واردات تجهیزات حفاری و برخی از تجهیزات خاص معاف از مالیات هستند. این کشور علاوه بر عضویت در شورای همکاری خلیج فارس، در اتحادیه عرب نیز عضویت دارد.

کالاهای با پنج درصد تعرفه گمرکی هستند. به غیر از این، دو نوع کالای دیگر وجود دارد: کالاهای ویژه (مشروبات الکلی، سیگار و خوک) که در برخی از کشورهای عضو مجاز و در برخی ممنوع‌الورود است و تعرفه‌های بالایی دارد (از پنج درصد بالاتر است)، واردات سیگار و سایر محصولات مشابه مجاز است اما حقوق گمرکی خاصی دارد. گروه دوم کالاهای ممنوع است که ورود آن‌ها در کلیه کشورهای شورا ممنوع است (جدول ۱). کالاهایی که ۴۰ درصد ارزش افزوده آن‌ها دارای مبدأ کشورهای عضو اتحادیه مذکور باشند، در تجارت بین منطقه‌ای از هر نوع عوارض گمرکی معاف است. به طور کلی، متعاقب شکل‌گیری اتحادیه گمرکی، این کشورها براساس اصل "یک نقطه ورودی" اقدام خواهند کرد؛ در نتیجه، تمامی تدابیر گمرکی درباره کالاهای وارداتی خارجی در یک نقطه اجرا خواهد شد؛ یعنی تعرفه گمرکی پنج درصدی فقط یکبار در نقطه ورود -در مورد کل اعضای اتحادیه اخذ خواهد شد. بنابراین ورود کالاهایی که عوارض گمرکی آن‌ها پرداخت شده، به هر یک از کشورهای عضو اتحادیه گمرکی آزاد خواهد بود.

۸. سیاست تجاری عمومی کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس

اعضای شورای همکاری خلیج فارس (از جمله امارات) طی آخرین اجلاس خود در مسقط تصمیم گرفتند تا از اول ژانویه ۲۰۰۳ اتحادیه گمرکی شورای همکاری خلیج فارس را بین خود تشکیل دهند. در نتیجه، تعرفه‌های مشترک خارجی (برای اعضای خارج شورا) به دو گروه طبقه‌بندی شدند. گروه اول شامل کالاهای معاف از عوارض و گروه دوم

۹. ایران

ایران از جمله کشورهایی به شمار می‌رود که هنوز به عضویت کامل سازمان جهانی تجارت در نیامده و در حال حاضر صرفاً عضو ناظر این سازمان

جدول (۳) - میانگین، حداقل و حداکثر میزان‌های حقوق ورودی ایران به تفکیک قسمت‌های نظام هماهنگ در سال ۱۳۸۳

ردیف (قسمت تعرفه‌ای)	عناوین قسمت‌های تعرفه‌ای	تعداد ردیف‌های تعرفه	حداقل میزان حقوق ورودی	حداکثر میزان حقوق ورودی	میانگین حقوق ورودی سال ۱۳۸۳
۱	حیوانات زنده، محصولات حیوانی	۲۸۱	۴	۱۰۰	۲۸/۳
۲	محصولات نباتی	۳۶۷	۴	۱۰۰	۲۹/۵
۳	چربی‌ها و روغن‌های حیوانی یا نباتی	۵۹	۴	۷۰	۲۱/۳
۴	محصولات صنایع غذایی	۲۱۹	۴	۱۰۰	۴۱/۵
۵	محصولات معدنی	۲۲۵	۴	۵۰	۹/۱
۶	محصولات صنایع شیمیایی یا صنایع وابسته به آن	۱۰۹۸	۴	۱۰۰	۱۵/۱
۷	مواد پلاستیکی و اشیاء ساخته شده از این مواد	۳۵۴	۴	۷۰	۱۸/۱
۸	پوست خام، پوست‌های نرم و اشیاء ساخته شده از پوست	۷۵	۴	۱۰۰	۴۸/۷
۹	چوب و اشیاء چوبی، زغال‌چوب	۸۶	۴	۵۰	۲۱/۶
۱۰	خمیر چوب یا سایر مواد الیافی، سلولزی، کاغذ یا مقوا	۱۷۸	۴	۵۰	۱۶/۳
۱۱	مواد نسجی و مصنوعات از این مواد	۸۷۳	۴	۱۴۰	۳۲/۲
۱۲	کفش، کلاه، چتر آفتابی، عصا	۶۱	۴	۱۰۰	۷۲/۱
۱۳	مصنوعات از سنگ، گچ، سیمان	۲۴۷	۴	۱۰۰	۲۷/۹
۱۴	مروارید طبیعی یا پرورده	۵۹	۴	۵۰	۱۲/۴
۱۵	فلزات معمولی و مصنوعات آن‌ها	۶۷۶	۴	۵۰	۱۶/۵
۱۶	ماشین‌آلات و وسایل مکانیکی، ادوات برقی، اجزاء	۱۱۱۷	۴	۵۰	۱۷
۱۷	وسایل نقلیه زمینی، هوایی، آبی	۲۰۱	۴	۱۸۵	۳۲/۷
۱۸	آلات و دستگاه‌های اپتیک، عکاسی، سینماتوگرافی	۳۱۳	۴	۵۰	۱۳/۲
۱۹	اسلحه و مهمات، اجزا و قطعات و متفرعات آن‌ها کالاها و مصنوعات گوناگون	۲۱	۲۰	۲۰	۲۰
۲۰	کالاها و مصنوعات گوناگون	۱۵۵	۴	۷۰	۳۴/۲
۲۱	اشیاء هنری، کلکسیون یا عتیقه	۷	۴	۴	۴
۲۲	قطعات منفصله ماشین‌آلات راهسازی، خودرو و سایر ماشین‌آلات (فصل ۹۸)	۹۷	۴	۱۴۷	۳۵/۹
جمع کل		۶۷۷۰	۴	۱۸۵	۲۲/۶۵

منبع: همان.

است. با وجود این، طی سال‌های اخیر، گام‌های بلندی در جهت نزدیک کردن نظام تجاری خود با مقررات این سازمان برداشته است. در این راستا، و به منظور تعامل توسعه‌مند با اقتصاد جهانی و نظام تجاری چندجانبه، ایران طی سال‌های اخیر اقدامات مثبت و تاثیرگذاری را در عرصه تجارت و اقتصاد کشور انجام داده که از آن جمله می‌توان به این اقدامات اشاره کرد: حذف موانع غیرتعرفه‌ای و تبدیل آن به معادل‌های تعرفه‌ای، تصویب قانون تجمیع عوارض وارداتی، حذف بیش از ۹۰ درصد مجوزهای ورود،

در مقررات شده و پیچیدگی نظام تعرفه‌ای کشور را کاهش داده است.

با اختصاص ستون مربوط به ترجیحات تعرفه‌ای در سال ۱۳۸۳، امکان درج تعرفه‌های ترجیحی در کتاب "مقررات صادرات و واردات" فراهم شده که بدین ترتیب با اجرایی شدن توافق ترجیحی اکو (در قالب اکوتا) و نهایی شدن سایر توافقنامه‌های ترجیحی در دست مذاکره می‌توان میزان‌های تعرفه مورد توافق را در این ستون‌ها وارد کرد.

با توجه به قانون اخیر تجمیع عوارض وارداتی (که در نوع خود اقدام

بسیار مثبت و منطبق با الزامات سازمان جهانی تجارت است و در جهت شفاف‌سازی رویه‌های تجاری به شمار می‌رود) از ابتدای سال ۱۳۸۲ جدول تعرفه‌های گمرکی کشور تنها دارای یک ستون شده که تحت عنوان حقوق ورودی از میزان ثابت چهار درصدی در مورد تمامی واردات آغاز می‌شود و به تناسب حمایت مورد نظر از کالاها به تدریج افزایش می‌یابد.

جدول شماره (۲)، فراوانی ساده و تجمعی طبقات میزان‌های حقوق ورودی و سهم آن‌ها در سال ۱۳۸۳ را نشان می‌دهد. مطابق این جدول، تقریباً یک سوم ردیف‌های تعرفه از سود بازرگانی معاف‌اند (که فقط چهار درصد حقوق ورودی از آن‌ها گرفته می‌شود) و ۲۰ درصد میزان تعرفه‌ها بین ۱۰ تا ۱۵ درصد است. در مجموع دو سوم ردیف‌های تعرفه در سال ۱۳۸۳ دارای میزانی مساوی یا کمتر از ۳۰ درصد است. میزان‌های تعرفه بیش از ۵۰ درصد کمتر از پنج درصد کل تعرفه‌ها را شامل می‌شود و بالاترین میزان تعرفه نیز ۱۴۰ درصد است.

۱-۹. سیاست‌های تجاری بخشی

مطابق قوانین از محصولات وارداتی بخش کشاورزی، حقوق گمرکی و عوارض دریافت می‌شود. از بین ۹۶۶ خط تعرفه محصولات کشاورزی، میانگین ساده حسابی حقوق گمرکی کالاها در کشور تحت شمول موافقتنامه کشاورزی در سال ۸۳ حدود ۳۰/۶ درصد به دست آمده است (جدول ۳).

علاوه بر حقوق گمرکی، از برخی محصولات وارداتی بخش کشاورزی مبالغی تحت عنوان مابه‌التفاوت سازمان حمایت اخذ می‌شود. این رقم به ازای هر کیلوگرم گوشت قرمز، برنج، کنجاله سویا و روغن نباتی خام وارداتی به ترتیب برابر ۲۰، ۹۰۰، ۱۰۰ و ۲۵۰ ریال است. از جو، دانه‌های روغنی، شکر سفید و خام وارداتی نیز مابه‌التفاوت دریافت می‌شود اما میزان آن در هنگام ترخیص تعیین و دریافت می‌شود (بر اساس اطلاعات سال ۱۳۸۲).

علاوه بر مجوز ورود، اخذ گواهی‌نامه‌هایی برای واردات برخی از محصولات کشاورزی نیز حسب مورد ضروری است. این گواهی‌ها عبارت‌اند از: ۱. گواهی استاندارد اجباری، ۲. گواهی بهداشت کشور مبدأ، ۳. گواهی قرنطینه دامی یا نباتی، ۴. گواهی موافقتنامه سازمان حفاظت محیط زیست، و ۵. گواهی سازمان انرژی اتمی.

محصولات غیر کشاورزی حدود ۵۷۷۴ خط تعرفه را در برمی‌گیرد که متوسط ساده تعرفه‌های این بخش در سال ۸۳ حدود ۲۱/۲ درصد بوده است.

تجدیدنظر در قانون مالیات‌های مستقیم، کاهش میزان مالیات بر درآمد شرکت‌ها، تصویب قانون جلب و حمایت از سرمایه‌گذاری، تصویب قانون تجارت الکترونیک، اصلاح مقررات صادرات و واردات، تسهیل تجاری و راه‌اندازی مرکز اطلاع‌رسانی بازرگانی، ایجاد نظام تک نرخ ارز، مکانیزه کردن امور گمرکی، تقویت بخش خصوصی، تدوین رژیم تجاری و پیگیری مذاکرات ترجیحی تجارت آزاد در سطح دوجانبه و منطقه‌ای و همچنین تنظیم برنامه پنج ساله چهارم توسعه با هدف گسترش عدالت اجتماعی و تقویت نهادهای مدنی و تامین توسعه پایدار.

طی سال‌های اخیر اقدامات مناسبی نیز در خصوص اصلاح و تنظیم سیاست‌های تعرفه‌ای انجام شده است. به طوریکه ساختار تعرفه‌ای ایران در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال قبل از کدهای شش رقمی نظام هماهنگ به هشت رقم تغییر یافته و کاهش تعداد طبقات حقوق ورودی و میانگین حقوق ورودی کل کالاها کاهش یافته است؛ سرانجام این که، ستون تعرفه‌های ترجیحی به جداول تعرفه‌ای اضافه شده است. هر یک از این تغییرات تحولی در بخش بازرگانی کشور است و گامی برای تسهیل و شفاف‌سازی در مقررات تجاری محسوب می‌شود.

تغییر کدهای شش رقمی نظام هماهنگ به هشت رقمی در واقع موجب توصیف دقیق‌تر کالاها و تفکیک کالاها از ذیل کد شش رقمی شده است؛ همچنین هدف گذاری دقیق‌تر در تعیین میزان‌های حقوق ورودی کالاها دارای ویژگی‌های خاص مورد نظر سیاستگذاران را امکان‌پذیر می‌کند. این اقدام موجب افزایش تعداد ۱۵۱۸ ردیف تعرفه‌ای جدید به مجموع ردیف‌های تعرفه‌ای کشور شده و در نتیجه کل ردیف‌های تعرفه‌ای کشور به ۶۷۷۰ ردیف رسیده است (جدول ۲).

میانگین حقوق ورودی کل کالاها در سال ۱۳۸۳ به ۲۲/۶۵ درصد کاهش یافته است. این رقم در مقایسه با رقم مشابه سال قبل (۳۰/۸۳)، ۲۶/۵ درصد کاهش نشان می‌دهد.

در کنار کاهش میانگین حقوق ورودی، تعداد طبقات تعرفه‌ها نیز در سال ۱۳۸۳ در مقایسه با سال قبل کاهش چشمگیری نشان می‌دهد. در سال ۱۳۸۲، ۲۲ طبقه حقوق ورودی در دامنه‌ای بین ۴ تا ۱۵۰ درصد به کالاها وارداتی تعلق می‌گرفت، ولی در سال ۱۳۸۳ این تعداد (به استثناء کالاها مربوط به خودرو و قطعات آن) به ۱۳ طبقه کاهش پیدا کرده است. کاهش تعداد طبقات میزان‌های حقوق ورودی در عمل موجب افزایش سطح شفافیت

۳. سایت رسمی بانک جهانی (<http://www.worldbank.org>)
۴. سایت رسمی سازمان جهانی تجارت (<http://www.wto.org>)
۵. سایت رسمی اتحادیه اروپا، بخش موافقتنامه های دوجانبه و منطقه ای (http://europa.eu.int/comm/trade/issues/bilateral/countries/index_en.htm)
۶. سایت رسمی دولت ایالات متحده آمریکا، بخش گزارشات تجاری و سیاستهای اقتصادی کشورها، ۲۰۰۱.
۷. سایت مربوط به اطلاعات کشوری کشورهای عربی (<http://www.state.gov/e/eb/rls/rpts/epts/eptp/2001>)
۸. سایت وزارت صنعت و تجارت عمان (<http://www.mocioman.gov>)
۹. سایت تجاری عمان (<http://www.bisnetworld.net/bisnet/countries/oman19a.htm>)
۱۰. شرکت چاپ و نشر بازرگانی (۱۳۸۲). مقررات صادرات و واردات و جداول ضمیمه آن در سال ۱۳۸۳.
۱۱. گزارش روابط اقتصادی و بازرگانی ایران با کویت، معاونت توسعه روابط اقتصادی و بازرگانی خارجی، اداره کل بازرگانی کشورهای عربی آفریقایی، ۱۳۸۲.
12. Bahrain Trade Policy Report, WTO Secretariate, Geneva, 2000. (WT/TPR/S/74).
13. http://europa.eu.int/comm/trade/issues/bilateral/countries/index_en.htm
14. <http://www.state.gov/e/eb/rls/rpts/eptp/2001>
15. Kuwait Country Report on Economic Policy and trade Practices Released by the Bureau of Economic & Business Affairs U.S department of state, Feb, 2002.
16. Kuwait Country Report, The Economist Intelligence Unit (EIU), 2000.
17. Market Access: Unfinished Business, Post Uruguay Round Inventory and Issues, Special Study, WTO's Economic Research and Analysis Division, 2000.
18. Oman Country Report on Economic Policy and trade Practices Released by the Bureau of Economic & Business Affairs U.S department of state, Feb, 2002.
19. Oman Country Report, The Economist Intelligence Unit (EIU), 2001.
20. Qatar Country Report, The Economist Intelligence Unit (EIU), 2001.
21. Regional Economic Groupings Of the OIC Countries, Journal of Economic Cooperation, No 21, SESRTCIC, 2000.
22. Saudi Arabia Country Report, The Economist Intelligence Unit (EIU), 2001.
23. Saudi Arabia, Country Report on Economic Policy and trade Practices Released by the Bureau of Economic & Business Affairs U.S department of state, Feb, 2002.
24. United Arab Emirates Country Report on Economic Policy and trade Practices Released by the Bureau of Economic & Business Affairs U.S department of state, Feb, 2002.
25. United Arab Emirates Country Report, The Economist Intelligence Unit (EIU), 2001.
26. World Trade Report, WTO Secretariate, Geneva, 2003.

همانطور که پیشتر نیز ذکر شد، میانگین تعرفه ای گمرکی ایران در سال ۱۳۸۳ با حدود ۳۰ درصد کاهش نسبت به سال پیش از آن به ۲۲/۶ درصد رسیده که این رقم برای محصولات کشاورزی ۳۰/۶ و برای محصولات غیر کشاورزی ۲۱/۲ درصد بوده است. مقایسه نرخ های مذکور با نرخ های تعرفه کشورهای مورد مطالعه از منظر برقراری روابط تجاری تعرفه ای نشان می دهد که برقراری روابط با کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس (شامل امارات متحده عربی، بحرین، عربستان سعودی، عمان، قطر و کویت) به ویژه پس از ایجاد اتحادیه گمرکی در سال ۲۰۰۳ (با میزان تعرفه مشترک پنج درصد برای کشورهای غیر عضو)، در عمل به منزله اعطای یک طرفه امتیازات تعرفه ای از سوی ایران است بدون امکان دریافت امتیازات تعرفه ای متقابل و معادل، زیرا دسترسی بدون تعرفه ایران به بازارهای اکثر این کشورها هم اکنون فراهم است. کشورهای عضو این شورا به ویژه عربستان (به لحاظ روابط سطح بالای سیاسی) و امارات متحده عربی، در حال حاضر به عنوان یکی از بزرگترین شرکای تجاری ایران مطرح هستند، اما برقراری روابط تجاری با این کشورها از منظر صرف تعرفه در قالب موافقتنامه های تجارت ترجیحی چندان منافعی برای ایران در بر نخواهد داشت.

اعضای این شورا در سال ۱۹۸۹ با اتحادیه اروپا موافقت نامه همکاری امضاء کرده اند و قرار است این موافقت نامه به یک قرارداد تجارت آزاد بین دو بلوک تبدیل شود. بنابراین در آینده نه چندان دور اتحادیه اروپا دسترسی آزادانه ای به بازار این کشورها پیدا خواهد کرد که ایران را حداقل نسبت به این کشورها در وضع عدم مزیت قرار می دهد. بنابراین از این منظر نیز برقراری روابط تجاری با کشورهای مزبور توصیه می شود. با وجود این، چنانچه ایران و اتحادیه اروپا کالاهای مشابهی به بازار کشورهای منطقه صادر کنند، منطقه تجارت آزاد تنها می تواند مزیت کاهش یا حذف تعرفه ها را برای کالاهای اروپایی فراهم کند، اما مزیت های دیگری نظیر هزینه حمل و نقل، سلیقه مصرف کنندگان مسلمان و حتی برخی گرایشات غیراقتصادی می توانند به منزله مزیت برای کالاهای صادراتی ایران به شمار آیند. بنابراین به سادگی نمی توان پذیرفت که صادرات ایران به این کشورها در اثر ایجاد منطقه تجارت آزاد اروپا با این کشورها کاهش خواهد یافت. تمایل به واردات کالا از ایران نیز گرایشی است که امروزه هم می توان آثار آن را در میان مردم منطقه به طور آشکار مشاهده کرد. در عین حال، ایران می تواند با عقد توافقنامه های تجاری ترجیحی با اکثر این کشورها و یا در قالب یک تشکل منطقه ای، دسترسی خود به بازارهای این کشورها را توسعه دهد.

پی نوشت:

۱. الزام محتوای داخلی (Local-Content Requirement)، الزامی است که به موجب آن سرمایه گذار برای تولید محصول خود، میزان معینی از مواد را باید از منابع داخلی خریداری کند.

منابع:

۱. سایت مربوط به اطلاعات تجاری کشورهای مسلمان (<http://www.muslimtrade.net>)
۲. خبرنامه رویدادها و تحولات سازمان جهانی تجارت، سال هفتم، شماره